

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету «Львівська політехніка»
доктору політичних наук, доценту,
заступнику директора Інституту
гуманітарних і соціальних наук, професору кафедри
політології та міжнародних відносин
Бучину Миколі Антоновичу

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата політичних наук, доцента

Івасечко Ольги Ярославівни

на дисертаційну роботу **Гуцалюк Валерії Віталіївни**

**«ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМАТИВНОЇ СИЛИ У
КЛІМАТИЧНІЙ ПОЛІТИЦІ ЄС (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)»**,

представлену на здобуття наукового ступеня

доктора філософії за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії
(галузь знань 29 «Міжнародні відносини»)

1. Актуальність теми. Сучасним регуляторним «трендсетером» постає Європейський Союз, який створює високі стандарти, впроваджує чіткі правила, розробляє дієві механізми та поширює їх на зовні. Зокрема, від часу свого заснування ЄС транслює і задає параметри функціонування міжнародних взаємодій у різних сферах, виступаючи в такий спосіб так званою «нормативною силою». Зміст цього концепту охоплює як цінності демократії, права людини, вільну торгівлю, так і промоутерство кліматичних цінностей та сталого розвитку. Одночасно ЄС проявляє амбіції щодо кліматичного лідерства та посилення його впливу на ухвалення рішень міжнародною спільнотою у сфері пом'якшення наслідків й адаптації до зміни клімату. Найповніше дія «брюссельського ефекту» виявляється у екологічній сфері, де нормотворча діяльність ЄС визначає

міжнародні підходи до захисту довкілля з різних нормативних аспектів. Актуалізує дослідження й той факт, що Україні рекомендовано розпочати переговори, у яких один із кластерів присвячений «Зеленому порядку денному та сталому зв'язку» (навколишнє середовище і зміна клімату, транс'європейські мережі, енергетика, транспортна політика), де вплив нормативної сили ЄС в Україні є доволі відчутний уже сьогодні. Тому дослідження реалізації цілей кліматичної політики ЄС через призму концепту «нормативної сили», представлене в дисертаційній роботі В. В. Гуцалюк, є особливо актуальним.

2. *Інноваційність* дисертаційного дослідження полягає в тому, що аналіз нормативної сили ЄС та її проєкція (масштабування) на кліматичну політику України не має аналогів в українському науковому середовищі. Авторкою детально досліджено концептуалізацію сили в теорії міжнародних відносин і представлено методологічні основи дослідження нормативної сили в зовнішній кліматичній політиці ЄС.

3. *Оригінальність*. Дисертаційне дослідження містить ознаки європейського підходу щодо написання наукових робіт, які полягають у представленні робочих гіпотез, що не є притаманним для такого роду робіт в Україні.

4. *Затребуваність в часі*. Дисертація своєчасно й успішно заповнює прогалину у дослідженнях «зеленої» «нормативної сили» ЄС та її ефективності на прикладі співпраці з Україною у сфері протидії зміні клімату.

5. *Чітко визначені часові межі дисертаційного дослідження*. Дисертаційне дослідження охоплює період початку формування самостійної екологічної політики ЄС і створення правового підґрунтя двосторонньої співпраці з Україною у сфері пом'якшення наслідків глобальних кліматичних змін та адаптації до них до переобрання Урсули фон дер Ляєн на посаду голови Європейської комісії в липні 2024 р. і представляє авторський погляд на еволюцію та динаміку нормативної сили у кліматичній політиці Європейського Союзу щодо України.

5. *Практичність* полягає в можливості застосування його результатів для вдосконалення кліматичної дипломатії ЄС, формування ефективних механізмів співпраці з третіми країнами у сфері сталого розвитку, підготовки рекомендацій

щодо вдосконалення кліматичних угод, імплементації успішних європейських практик, спрямованих на досягнення кліматичної нейтральності та реалізацію принципів «зеленої» трансформації економіки в Україні.

Представлена дисертаційна робота Гуцалюк В. В. є сучасним, оригінальним та міждисциплінарним дослідженням. Тема дисертації «Особливості застосування нормативної сили у кліматичній політиці ЄС (на прикладі України)» в умовах повномасштабної збройної агресії росії проти України набуває особливої значущості.

Позитивним аспектом роботи є представлення ґрунтовних та детальних пояснень щодо категорії «сила» з позиції теоретиків: реалізму, неореалізму, лібералізму та конструктивізму. Також у роботі чітко окреслено різницю між поняттями «лідіатор», «лідер», «піонер» тощо. Доданою вартістю цього дисертаційного дослідження є представлення у роботі низки таблиць, рисунків, додатків, що більш детально презентують результати дослідження.

Відтак дисертаційне дослідження Гуцалюк Валерії Віталіївни заповнює прогалину у вивченні особливостей застосування нормативної сили в кліматичній політиці ЄС у сучасних міжнародних відносинах та на прикладі України, які до сьогодні залишаються не повною мірою дослідженими.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація виконана в межах комплексної наукової програми кафедри політології та міжнародних відносин Національного університету «Львівська політехніка» – «Сучасні тенденції міжнародних відносин і зовнішньої політики України» (номер державної реєстрації 0122U000733).

Ступінь обґрунтованості основних положень і висновків, сформульованих у дисертації

Сформульовані дисертанткою основні наукові положення, висновки та рекомендації є фахово обґрунтованими. Дисертація містить чітко визначену мету, що полягає в дослідженні передумов та особливостей застосування нормативної сили в кліматичній політиці ЄС щодо України. Основні завдання

дисертації є достатньо аргументовані та забезпечують досягнення її мети. Авторкою здійснено ретельне дослідження наукових праць закордонних науковців. Особливо цінним є звернення дисертантки до нормативно-правових актів. Використання подібних матеріалів дає змогу глибоко проаналізувати проблему та об'єктивно розкрити її основні аспекти.

Гуцалюк В. В. при написанні дисертації використала низку підходів для належного представлення методологічної основи дослідження, а саме: *системний, інституційний, структурно-функціональний та міждисциплінарний підходи*. Для реалізації завдань дисертаційної роботи також використовувалися загальнонаукові, логічні та емпіричні методи. Використання окреслених підходів і методів створило підґрунтя для застосування спеціального методу дослідження – *позитивістського case study*. У дисертаційній роботі такий метод був використаний задля всебічного аналізу змін у поведінковій моделі ЄС у різні історичні періоди, починаючи з другої половини ХХ ст., та їхнього впливу на вибір типу політики, до якої вдавався ЄС у процесі розбудови кліматичного діалогу з Україною.

Зважаючи на це, рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методології наукової діяльності можна оцінити на високому рівні. Основні положення дисертаційної роботи висвітлювались на різного рівня конференціях. Достовірність наукових положень підтверджується значною кількістю опублікованих статей у наукових фахових виданнях України та інших держав.

Це дає змогу стверджувати, що репрезентовані положення дисертації відзначаються достовірністю. Висновки дисертаційної роботи повністю кореспондуються з поставленими завданнями. Дисертаційна робота Гуцалюк В. В. відповідає сучасним потребам вітчизняної політичної науки та практики і є міждисциплінарною.

Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна полягає в тому, що дисертаційне дослідження є першою у вітчизняній політичній науці науковою розвідкою щодо особливостей

застосування нормативної сили в кліматичній політиці ЄС (на прикладі України). Науковим здобутком В. В. Гуцалюк є те, що вона здійснила комплексне дослідження нормативної сили ЄС, а також проаналізувала нормативно-правові акти, урядові звіти, інформаційно-аналітичні матеріали, що дало їй змогу вивчити процеси проєктування ЄС концепту «зеленої нормативної сили» та його реалізації в контексті розбудови кліматичного діалогу з Україною.

Відтак дисертанткою В. В. Гуцалюк *уперше*: здійснено комплексний аналіз кліматичної стратегії ЄС щодо України крізь призму реалізації концепту «нормативної зеленої сили ЄС»; досліджено реалізацію політики «нормативної сили» ЄС для утвердження кліматичних цінностей в Україні на основі трьох основних етапів: 1) закладення правових основ кліматичної політики ЄС щодо України (1990-ті рр. XX ст.); 2) формування нормативного силового потенціалу ЄС задля утвердження гегемонії над Україною, зокрема, в сфері пом'якшення наслідків і адаптації до зміни клімату (2000–2013 рр.); 3) гегемонії ЄС завдяки ефективному застосуванню нормативних зовнішньополітичних засобів (2014–перша половина 2022 р.); встановлено взаємозв'язок між концепцією «нормативної сили» та концепцією зовнішньополітичного лідерства; обґрунтовано значення імплементації нормативної зеленої сили ЄС для процесів євроінтеграції України. *Уточнено*: основні науково-історичні підходи щодо інтерпретації категорії «сила»; причини й чинники застосування силового потенціалу у міжнародних відносинах; набір характеристик нормативного актора. *Набули подальшого розвитку*: ідеї концептуалізації сили ЄС, які висловлювалися більшою мірою представниками ліберальної школи, а також окремі положення концепції «нормативної сили Європи», зокрема ті, що визначають особливості реалізації поведінкової моделі нормативних акторів зовнішньої політики, встановлюють для таких акторів вимоги щодо процесу цілепокладання, вибору й використання конкретних засобів зовнішньої політики тощо; дослідження політики ЄС щодо України, особливо її кліматичного виміру, а також зовнішньої кліматичної політики ЄС загалом (системи її інституційного забезпечення, її правових основ, цінностей, на яких вона ґрунтується, а також інструментів, за допомогою яких вона реалізується тощо).

Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження Гуцалюк В.В. проявляється, зокрема, у можливості їх застосування: в аналітичному та стратегічному плануванні; у розробці державної політики; в освітньому процесі; в експертно-консультативній роботі неурядових організацій, think tank-структур і дипломатичних місій.

Опубліковані праці

Дисертанткою опубліковано 12 наукових праць, які цілковито відображають результати роботи, а саме: 4 статті у наукових фахових виданнях України та 1 публікація в закордонному науковому фаховому виданні *Copernicus Political and Legal Studies*. Два розділи у колективних монографіях, опублікованих в Україні та за кордоном і п'ять праць (тези конференцій) додатково відображають результати дослідження.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження розглянуто та схвалено на таких всеукраїнських та міжнародних науково-практичних та науково-методичних конференціях: 4-й Всеукраїнській науково-практичній конференції «European integration of environmental policy of Ukraine» (Одеса, 25 жовтня 2022); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання розвитку суспільних наук у ХХІ столітті» (Львів, 6–7 грудня 2022 р.); Інтернет-конференції «Україна в координатах Східного партнерства: пошук геополітичних пріоритетів крізь призму національної безпеки» (Львів, 24 березня 2023 р.); 5-й Всеукраїнській науково-практичній конференції «Євроінтеграція екологічної політики України» (Одеса, 25–26 жовтня 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Актуальні проблеми зовнішньої політики України» (Чернівці, 30 листопада 2023 р.).

Опубліковані наукові праці достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень. Зміст анотації фіксує ключові положення дисертаційного дослідження.

Структура дисертації

Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 339 сторінок, з яких 217 сторінок – основний текст. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел – 749 найменувань.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Аналіз дисертаційної роботи Гуцалюк В.В. засвідчує дотримання здобувачкою усіх вимог академічної доброчесності, встановлених чинним законодавством України та загальноприйнятими науковими стандартами. У тексті відсутні ознаки неправомірного запозичення чи порушення авторських прав. Усі використані джерела належним чином оформлені та наведені у списку літератури, що дозволяє простежити походження інформації та забезпечує прозорість дослідницької роботи.

Положення, які виносяться на захист, є результатом самостійного наукового пошуку, а зроблені висновки ґрунтуються на індивідуальному аналізі широкого кола джерел, порівняльному опрацюванні матеріалів та критичному осмисленні наукових підходів.

Дисертація пройшла відповідну перевірку на предмет дотримання академічної доброчесності, зокрема у частині плагіату, і не містить порушень. Це свідчить про високий рівень наукової етики здобувачки та відповідальне ставлення до вимог наукової роботи.

Окремі дискусійні питання і зауваження

Незважаючи на позитивну оцінку та схвальний відгук дисертаційного дослідження Гуцалюк В. В., доречно зазначити окремі недоліки та зауваження, а також надати певні рекомендації та окреслити потенційні перспективи подальших досліджень:

- 1) Доцільно було б скористатися онлайн інструментом «Пульс Угоди» про асоціацію України з ЄС, який демонструє прогрес в апроксимації українського законодавства до climate and environment acquis. Варто було

б взяти до уваги результати актуальних опитувань, як-от: Євробарометру про ставлення європейців до питань захисту довкілля і запобігання зміни клімату, оцінки роботи європейських інституцій у цій сфері та порівняти із вітчизняними опитуваннями в такій же частині задля визначення пріоритетності розв'язання екологічних питань. Окрім цього, слід було б використати дані міжнародних індексів, як-от: Індекс ефективності боротьби зі зміною клімату (Climate Change Performance Index), Індекс енергетичного переходу (Energy Transition Index), Індекс екологічної ефективності (Environmental Performance Index) для відстеження динаміки в досягненнях Україною «зеленої трансформації» у межах хронологічних рамок дисертаційного дослідження.

- 2) Представлення в дисертаційній роботі перспектив глобального лідерства ЄС та альтернативних майбутностей у кліматичній політиці, з-поміж іншого, лише було б її доданою вартістю.

Висловлені зауваження не мають принципового значення, не знижують загального високого теоретико-методологічного рівня дисертаційного дослідження та суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. Значна частина з них – мають рекомендаційний характер і їх, скоріше, варто розглядати як перспективні напрями для продовження дисертанткою роботи над своєю темою.

Дисертація Гуцалюк В. В. є цілісним, завершеним, самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому та методологічному рівні; відзначається актуальністю, новизною, аргументованістю тверджень, обґрунтованістю висновків, отриманням нових, науково обґрунтованих результатів.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Гуцалюк Валерії Віталіївни на тему: **«ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМАТИВНОЇ СИЛИ У КЛІМАТИЧНІЙ ПОЛІТИЦІ ЄС (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)»**, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам

наказу Міністерства освіти та науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії». Авторка дисертації Гуцалюк Валерія Віталіївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії у галузі знань «29 - Міжнародні відносини» за спеціальністю «291 - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Рецензент

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології
та міжнародних відносин

Національного університету «Львівська політехніка»

Івасечко О.Я.

Підпис кандидата політичних наук, доцента Івасечко О.Я. засвідчую

Вчений секретар

Національного університету

«Львівська політехніка»

к. т. н., доцент

Брилинський Р.Б.